

IRODALOM.

Ivan Chén. The Book of filial duty. London. John Murray, Albe-marle Street. 1908.

A Reay lord elnöke alatt számos jeles munkatárssal, köztük hazánkfiával, Goldziher Ignác egyetemi tanárral, a világhírű orientalistával alakult bizottság «The wisdom of the east series» című sorozat egyik múlt évben megjelent kötete a kínai Konfucius szellemétől áthatott morál-pædagogiai művet, a Hiao-king-et tárgyalja. A Hiao-king a gyermeki szeretet, illetőleg gyermeki kötelességek könyve, melynek szerzőségét Tsêng Ts'an-nak, Konfucius tanítványának tulajdonítják s keletkezési idejét körülbelül 400-ra tehetni Krisztus előtt. Mai szövegében Ming Huang császár hagyománya. (Kr. u. 685—762.) Eredeti címe Hiao Hüö vagyis «Ifjak tanítója» volt. Később a mai címén nevezték s többen magyarálták. A kínai alsófokú oktatásnak napjainkig tankönyve volt a gyermeki kötelességeket példázó, híres huszonnégy erkölcsi célzatú elbeszéléssel.

A hiao vagyis pietas filialis minden kötelességet magában foglal, amit a mennyei birodalom népe egy jóviseletű kínai gyermektől elvárt. Ez a legfőbb erény, amely a szülőknek életükben való tiszteletét és szerető gondozását, holtukban az emlékükhöz való kegyeletes áldozást írta elő. Ez rendeli el a felebaráti szeretetet, az öregek tiszteletét s a császárnak való feltétlen hódolást. A császár is jó példával járjon elő. A magasabb rangú és kisebb hivatalnokok a népnek bölcs és erényes vezetői legyenek, mert csak így érdemesek a nép tiszteletére. Ma is érvényben levő, általános erkölcsi tételek fordulnak benne gyakran elő, amelyeknek becsét az ad, hogy a mennyei birodalom erkölcsi alapon rendezett társadalmi és állami életének több évezredes régiségét bizonyítják.

Dr. Ágner Lajos.

*

Dr. F. H. Hayward. Education and the Heredity Spectre. (Nevelés és öröklés). London, 1908.

A szerző eme, nagy hévvel, elevésséggel megírt és széleskörű olvasottságról tanuskodó tanulmányában azt tűzi ki magának célul,

hogy bebizonyítsa: az erkölcsi jellem *a)* nem velünk született, örökölt, változhatatlan képesség és *b)* kifejlesztéséhez erkölcsi oktatás okvetlen szükséges.

Értekezése első felében síkra száll Karl Pearson és Francis Galton a biometrika és augmetika nagyhírű képviselőivel, kik azt hirdetik, hogy az emberi nem erkölcsi előhaladását nem a neveléstől, hanem a Darwin-féle selectio elmélet alkalmazásától lehet várni.* Minthogy az emberek nemcsak testi tulajdonságaikat, hanem erkölcsi jellemüket is őseiktől öröklik, az emberek jobb, erkölcsösebb fajtáját valósággal tenyésztés által kellene létrehozni. Gondoskodnunk kellene, hogy csak a testileg, lelkileg kiváló egyéneknek legyenek utódjaik, míg a testileg, lelkileg gyengébb faj elszaporodását meg kell akadályozni.

Ez minden népnek erkölcsi kötelessége és amely nép ezt nem teszi, a népek jövőjében el fog veszni. A természettudományi elvek emez alkalmazását még elismerjük, ha testileg egészséges nemzedék tenyésztéséről volna szó, de határozottan vissza kell utasítanunk azt, erkölcsi problémák megoldására vonatkozólag. Úgy, amint a természettudósok tiltakoznak theologusok jogtalan beavatkozása ellen az ő tudományukba, hasonlóképp erkölcsphilosophusok is tiltakoznak orvosok és természettudósok jogtalan beavatkozása ellen. Ha terünk engedné, ki lehetne mutatni, hogy amit ők nemzeti erkölcsi kötelességnek hirdetnek, embertelen erkölcstelenség. Mindenesetre kimondható, hogy az öröklés problémája oly homályos és bizonytalan, hogy arra biztos teoriát alapítani nem is lehet. Az is bizonyos, hogy minden időben úgy egyes népek, mint egyes emberek erkölcsisége attól függött, mennyiben uralkodtak rajtuk bizonyos erkölcsi eszmék. Erkölcsi eszmék hirdetése, beplántálása az ifjúság szívébe, erkölcsi meggyőződés keltése, tehát tanítás a fődolog — ez pedig teljesen ellentétben áll az öröklés hatalmáról szóló tannal. Hogy mennyire semmis e tan az erkölcsi nevelés terén, legjobban bizonyítják az elhagyott, elzüllött gyermekek nevelésével foglalkozó intézmények, mert e gyermekek közül jó nevelés mellett 90% megmentetik a társadalom számára, tehát nem öröklik szülők bűneit.

De hisz az örökléssel szemben a tanítás nagy erkölcsi fontosságát legjobban bizonyítja maga a világ története, mert az egész emberi művelődés fennmaradása és továbbfejlesztése úgy történik, hogy egyik nemzedék a másikat a maga eszméi számára megnyeri,

* V. ö. Dr. Weszely Ödön, A modern pädagogia útjain, főleg: A jellemképzés című fejezet (109—136.), mely a biológiai determinizmus kérdését bővebben tárgyalja.

munkájának részesévé és folytatójává teszi és így előkészíti a még eddig meg nem oldott emberi feladatok megoldását a jövőben — mi ez más, mint erkölcsiség ?

De van az öröklés theoriájának egy még veszedelmesebb és közkeletűbb válfaja. E szerint a nevelés legfőbb feladata nem a tanítás, hanem a velünk született képességek gyakorlása, fejlesztése. Az akaratot tehát kemény munkakötelességek teljesítése, pontosság, rendre való szoktatás által kell gyakorolni. Úgy is szokták mondani, az iskola ne csak tanítson, hanem neveljen. Szerző nem tagadja, hogy a tanítónak egyik feladata az is, hogy jó szokásokat előmozdítson, rosszakat meggátoljon. De mindezek az ú. n. erények, mint például kitartás, türelem, pontosság, értelem megfeszített munkája, magukban véve értéktelenek, ha nem állanak egy magasabb erkölcsi eszme szolgálatában. Megvannak ezek mind egy merész utonálló rabló lelkében is. Így tehát megint csak azt mondhatjuk, hogy az erkölcsi nevelésben a fődolog erkölcsi eszmék hirdetése, a tanító első feladata tehát a tanítás. Azt szokták mondani, az angol iskola inkább nevel, mint a mienk — de ne feledjük, hogy ez csak a nagy bennlakással ellátott public schoolokról áll; ha mi is komolyan akarjuk, hogy az iskola neveljen, azaz erős szokásokat létesítsen, úgy nálunk is ilyenmű intézkedésről kell gondoskodni. A rendes iskolai órák alatt a tanító első feladata a tanítás és e feladatot ne engedjük elhomályosítani hamis jelszavak által. Tanítson, illetőleg legyen az erkölcsi eszmék hirdetője a tanító, keltsen erős erkölcsi meggyőződést, belátást, így fogja a gyermeket az erkölcsiség számára megnyerni — minden egyéb teendő e mellett csak másodrangú fontosságú.

Az eszmék ezen fontosságát a nevelésben, főleg a jellemképzésben Herbart hirdette legelőször, azért lett Hayward lelkes híve is e tanoknak, heves szószólója az angolok között. Nem pusztá ismétlője a herbarti tanoknak, hanem a jelenlegi viszonyokra szellemesen és új szempontból alkalmazza; azért műve igen tanulságos, érdekes olvasmány, és a magyar olvasóközönség figyelmét is méltán megérdemli.

* *Dr. Málnai Mihály.*

Jacobius Helene, Die Erziehung des Edelräuleins im alten

Frankreich. Nach Dichtungen des XII., XIII. und XIV. Jahrhunderts.

Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie, 16. Halle a. S.,

Max Niemeyer, 1908. 8-r. 80 l. Ára: 2 M. 60 Pf.

Letűnt korok szokásainak, erkölcsének és érzésvilágának leírását távoleső országokban tett utak leírásaihoz hasonlíthatjuk. Mindkettő előttünk idegen világot tár fel, ezért érdekel. A francia művelődéstörténetnek ma már jelentékeny irodalma van, melyet hiányosan